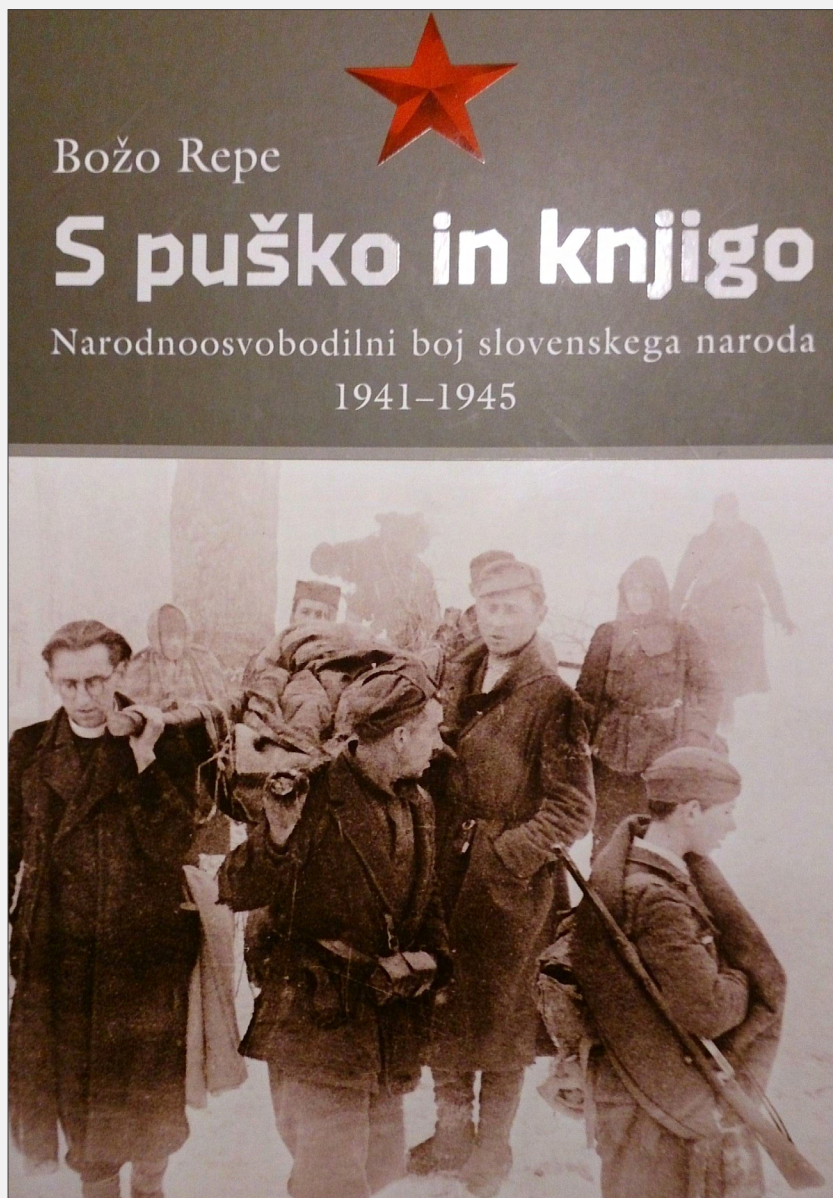

Reviews/Recenziji

Repe, Božo (2015) *S puško in knjigo. Narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda 1941–1945*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Knjiga, o kateri tu pišem, ni učbenik, vendar pa bi morala biti nepogrešljiva za vsako šolsko knjižnico. Vzgoja in izobraževanje ter zgodovina – zgodovina kot stroka, zgodovina kot generalizirano »ime« preteklosti, zgodovina kot skladišče identitet, zgodovina kot pozunanjeni spomin – imata poseben odnos. Zgodovina je res postala nekaj več kot samo popis dogajanj v preteklosti za učenjake in elito šele po tem, ko je sčasoma postajala del šolskega kurikulumuma. Seveda je zgodovina nastajala tako rekoč sproti vse od časov, ko je sploh obstajal tak medij, kot je zapisani jezik, o čemer priča kar dolg seznam starih zgodovinarjev, ki vsebuje imena antičnih piscev Herodota, Ksenofona, Tukidida, Polibija, Tacita itd., preko srednjeveških Šen Jueja, Anne Comnena, Kalhane, Christine de Pizan, Capgraveja itd. do renesančnih in novoveških Vica, Gibbona, Guizota, Micheleta, tudi našega Linharta, Rankeja itd. V vseh teh časih je zgodovina v mnogih primerih dobivala svoja nadaljevanja, ki so jih dejavno uveljavljali tisti bralci, ki so z njo legitimirali svoja vladarska, osvajalska in tudi kulturna dejanja. Ko se je v meščanskem obdobju formirala institucija šole, ki je postala sčasoma tudi obvezna, pa se je zgodovina vpisala v množične predstave o preteklosti. Pouk zgodovine v šolah je gotovo v času, ko je vse bolj zajemal vse širše sloje populacije, bistveno prispeval k učinku zgodovine, ki bi ga lahko poimenovali »kolektivni spomin«. Zahvaljujoč posebej Rankejevemu konceptu pa je zgodovina kot veda in kot del splošne izobrazbe postala ključna za »proizvodnjo« narodne (etnične) identitete in političnih entitet, kot so države, spopadi in zveze med njimi. Ko pa je dosegla to stopnjo, se je zgodovina znašla v igri, v kateri se – ne nazad-

nje tako kot tudi vrsta drugih humanističnih in družbenih ved – vedno znova mora legitimirati kot veda, saj je nenehno »zlorabljana« za dokazovanja vsakršnih ideologij in politik, med katerimi posebno nacionalizmi radi uveljavljajo svoja branja (interpretacije) zgodovine. Četudi se sem in tja zazdi, da je relativizacija zgodovine popolna, pa je gotovo, da kljub

vsem raznolikim interpretacijam, ki se jih neredko udeležujejo tudi sami zgodovinarji, kljub zamegljevanju dejstev, enostranskim razlagam ipd. znanost zgodovine obstaja in jamči za dejstva, ki jih navaja.

Če torej lahko ugibam, bi rekel, da se je sodobni slovenski zgodovinar Božo Repe lotil pisanja (nove) zgodovine slovenskega narodnoosvobodilnega boja v drugi svetovni vojni tudi z razlogom, da bi pokazal na dejstva, ki jih je težko spreveriti s še tako demagoško retorično konstrukcijo. Kot se vsi skupaj dobro zavedamo, zgodovina druge svetovne vojne zajema travmatična dogajanja in ni malo dejstev, ki so z mnogimi zgodovinskimi viri povsem ugotovljena kot taka, a so predmet zanikanja, interpretiranja in opravičevanja neredko tudi v polemikah med samimi zgodovinarji. Nikjer v Evropi tako tudi najbolj dokazana zgodovinska dejstva še niso povsem sprejeta. Spomnimo samo na vztrajne poskuse tako imenovanega zanikanja holokavsta, ki so v nekaterih deželah (Francija, Nemčija ...) sprožili celo zakonsko in s sankcijami podprto prepoved takega početja. Kar zadeva zgodovino Slovencev v času druge svetovne vojne, je bilo v času socialističnega sistema napisano veliko povsem korektnih zgodovin, seveda pa je bilo veliko dejstev bolj ali manj zamočanih, če ne govorimo o vrsti pisanj, ki so idealizirala partizanski boj. Božo Repe je, kot se resnemu zgodovinarju edino spodobi, veliko te literature upošteval, a ne zapade v obsežnejše primerjanje, soočanje in ugotavljanje »pravilnosti« posameznih ugotovitev. Vseskozi pravzaprav pripoveduje zgodovino, opisuje dogajanja in sledi njihovem zaporedju, njihovi logiki in bolj ali manj v podtonih, v ključnih vprašanjih pa tudi odločno eksplisitno, lahko razberemo zavrnitve novejših potvorb zgodovine, ki jih motivirajo posodobljene stare ideologije – razumljivo, zlasti tiste, ki koreninijo v tragični kolaboraciji. Že sam naslov knjige, ki ga je avtor povzel iz besed poročila vodje ameriške misije Alum Georga Wuchinicha, pa opozarja na poudarek, ki ga avtor daje razumevanju tega dela zgodovine. Partizanska kultura in tudi šolstvo sta bila pomemben dejavnik celotnega procesa narodnoosvobodilnega boja in Repe je tej razsežnosti posvetil posebno poglavje. Knjiga se nedvomno odlikuje z objektivnostjo, kakršna je pač mogoča. Vzemimo eno od najbolj kontroverznih vprašanj v času delovanja Osvobodilne fronte, ki zadeva vlogo katoliške cerkve v kolaboraciji z okupatorji. Repe, v nasprotju s površnimi prepričanji o povsem negativni vlogi cerkve pri »pristaših partizanov« in o njeni pozitivni vlogi v boju proti komunizmu pri »pristaših domobrancev«, pokaže na vrsto notranjih razlik v cerkvenih hierarhiji (recimo nasprotovanje mariborskega škofa Tomažiča škofu Rožmanu), opozori na številne žrtve zlasti nacističnega dela okupacije med duhovniki in na aktivno udeležbo primorske duhovščine v osvobodilnem boju. V knjigi ne manjka navedb statističnih

podatkov in številnih slikovnih ilustracij, faksimilov dokumentov in fotografij. Če se ne spuščam v nadaljnja opisovanja posameznih poglavij te kar zajetne knjige, naj opozorim, da imamo pred seboj delo, ki ni samo »nova pripoved« o enem od najbolj ključnih delov zgodovine naroda in njegove kulture, ni samo nova montaža že znanih dejstev, ampak je nova zgodovinska naracija, ki, podobno kot v primeru tudi pri nas prevedene knjige Keitha Lowa *Podivjana celina*, približa sodobnemu bralcu kaotično dogajanje v času vojne in kmalu po njej. Brutalnost v obračunih s celimi narodi in družbenimi skupinami se je skozi trajanje vojne stopnjevala in se s formalnim koncem vojne ni kar zaustavila. Družbo pa je bilo treba organizirati, ponovno »civilizirati«, pravzaprav si jo je bilo treba zamisliti na novo.

Ni dvoma, da učitelji zgodovine, učitelji državljanske vzgoje in drugih predmetov, ki se transkurikularno povezujejo z zgodovino, v obdobju vse bolj vnetih polemik o pomenu narodnoosvobodilnega boja in nasprotujočih si političnih interpretacij ter zaradi vsega tega ob razmeroma pomanjkljivih »instrukcijah« v učnih načrtih in ob ne preveč zgovornih učbenikih nimajo preveč udobnega položaja. Če pa jim gre za to, da vednost o zgodovini v tem najbolj »spornem« segmentu posredujejo učencem čim bolj v soglasju z zgodovino kot stroko in kolikor je mogoče v soglasju z zgodovinskimi dejstvi, jim Repetova knjiga lahko dobro služi; pa naj gre za to, da sami učitelji izbistrijo svoje lastne poglede in znanje o tej tematici ali pa zato, da uporabijo knjigo kot pripomoček v seminarskem delu z učenci pri pouku ali morda tudi zunaj striktno kurikularnega okvira. Prav take rabe te knjige morda lahko pripomorejo tudi k temu, da učence in dijake zdramimo iz njihovega domnevnega nezanimanja za zgodovino.

Darko Štrajn

Justin, Janez (2014) *Izbrani spisi : filozofija, semiotika, pragmatika*. Ljubljana: Studia humanitatis.

Prof. dr. Janez Justin (1951–2013) je bil član uredniškega odbora založbe Studia humanitatis. Ta je posthumno v njegov spomin objavila predstavljene zbornik izbranih besedil. Iz zelo razvejane in raznolike Justinove raziskovalne dejavnosti je uredniški odbor izbral besedila, ki izpričujejo avtorjevo znanstveno izvirnost, razgledanost, teoretsko temeljitost in širino.

Najbolj značilne za Justinov raziskovalni opus so znanstvene teme s področja lingvistike govora, teorije socialne komunikacije, pragmatike, semiotike ter filozofije in uporabne epistemologije. Zbornik je razdeljen na dva teoretska sklopa. Prvi nosi naslov *Nasprotja v epistemološki zasnovi prag-*